Η ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΒΛΑΣΗ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗ

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΥ

Τὸ πρῶτο του θεατρικὸ ἔργο.— Τὸ ὄνειρό του.—Τὶ ἀπήντησε στὸν Γαβριηλίδη ὅταν τὸν ἐκάλεσε νὰ ἐργασθῇ στὴν «Ἀκρόπολιν».— Τὶ τοῦ εἶπε ἕνας Βιεννέζος κριτικὸς γιὰ τὸ πρῶτο του ἔργο.

Ποιὸς δὲν ἐγνώρισε, ἔστω καὶ ἐξ ἀκοῆς, τὸν ὡραιοπαθῆ Ἕλληνα, τὸν ὡραιοπαθέστερον καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Περικλῆ Γιαννοπούλου, τὸν ἀλησμόνητον Κώσταν Χρηστομάνον ; Δυνατώτερος ὁ δεύτερος τοῦ πρώτου, ἐμπερικλείων στὸ κακοφτειασμένο κορμὶ του μίαν ὑπερωραίαν ἀλλὰ καὶ δημιουργικὴν ψυχήν, δὲν συνέλαβε ἁπλῶς ὅπως ἐκεῖνος,τὴν ἰδέαν τῆς ἀναβιώσεως τῆς Ἑλλάδος, εἰς μίαν Ἑλλάδα τῶν περασμένων μεγάλων χρόνων, ἀλλὰ καὶ εἰγράσθη γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ αὐτό. Συγγραφεὺς καὶ ποιητὴς ὁ Κώστας Χρηστομάνος, δὲν ἠρκέσθη εἰς μίαν ἀτλῆν διαμαρτυρίαν γιατὶ ἡ σημερινὴ Ἑλλὰς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ βγάλῃ οὔτε μίαν «ἑταίραν», δὲν ἔσκυψε τὸ κεφάλι του ὑπὸ τὸ βάρος τῆς ἀπογοητεύσεως γιατ' οἱ θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου δὲν ἐννοοῦσαν νὰ ξαναγυρίσουν στὰ παλαιά των ἐνδιαιτήματα, οὔτε ἀφοῦ ἐστεφάνωσε μὲ ἀγριολούλουδα τοῦ βουνοῦ τὸ κεφάλι του ἐκαβαλλίκευσε ἕνα πεζότατον Πήγασον γιὰ νὰ πνιγῇ στὰ νερὰ τῆς Ἐλευσῖνος ὁπόθεν κάποτε ἡ ὡραιοπάθεια τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ κόσμου, ὠνειρεύθη ἀναδυομένην τὴν θεὰν τῆς ὡραιότητος, ἀλλ' ἀφοῦ ἐξέχυσε τὶς ὁμορφιὲς τῆς ὑπερελληνικῆς του ψυχῆς στὶς ὡραῖες σελίδες τῆς «Βασιλίσσης Ἐλισσάβετ», ἐκάλεσε ἕνα ἀνοιξιάτικο ἀπόγευμα στὸ θέατρο τοῦ Διονύσου ὀλίγους ἐπιλέκτους ἀντιπροσώπους τῶν γραμμάτων καὶ τοὺς ἐνεπιστεύθη τὸ μεγάλο μυστικό του. Καὶ ἦτο τὸ μυστικὸ τοῦ Χρηστομάνου ἡ ἀναβίωσις τῆς ἀρχαίας δραματικῆς τέχνης.

«Φαντάζομαι τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας γεωργούς, εἶπε μεταξὺ τῶν ἄλλων —ρίπτοντας τὴν πρώτην σπορὰν τοῦ ἔτους εἰς τοὺς μέλανας κόλπους τῆς μεγάλης Μητρὸς καὶ ἐπικαλουμένους συγχρόνως τὸν Πλούτωνα καὶ τοὺς ἄλλους ὑποχθονίους θεοὺς ν' ἀφήσουν τὴν Περσεφόνην ν'ἀνέλθῃ καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς καὶ νὰ φέρῃ μαζῆ της τὰ ἄνθη καὶ τὴν νεότητα. Οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐκέται ἐνώπιον τοῦ σκότους καὶ τῆς ὀμίχλης τῶν κοινῶν ἡμερῶν αἰτοῦμεν τὴν ἐπάνοδον τοῦ ἔαρος τῆς ζωῆς».

Καὶ ἐξηγῶν τοὺς λόγους ποὺ τὸν ἔκαμαν νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομήν των, ἔλεγε τὰ βαρυσήμαντα αὐτὰ λόγια:

«Ἐνόμισα διὰ τοῦτο ὅτι ἐὰν ὀνειρευθῶμεν ὅλοι μαζῆ ἓν ὄνειρον, αὐτὸ θὰ γίνῃ πραγματικότης. Τὸ ὄνειρο αὐτὸ εἶνε ἡ ἀναγέννησις τῆς δραματικῆς ποιήσεως καὶ τῆς σκηνικῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι. Δὲν ἐννοῶ ὀπισθοδρόμησιν ἐπάνω εἰς τὰ βήματα τῶν αἰώνων, δὲν ζητῶ ἐπειδὴ εἴμεθα Ἕλληνες, νὰ κτίσωμεν καὶ πάλιν Παρθενῶνες. Ὁ Παρθενὼν δὲν εἶνε εἰμὴ τὸ ἀφροστεφάνωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ δημιουργικοῦ πνεύματος, ὅταν αὐτὸ ἐκολπώθη εἰς κῦμα θεσπέσιον καὶ πᾶν ἀφροστεφάνωμα πνεύματος εἶνε Παρθενών».

Ὀλίγον βραδύτερον ὁ Χρηστομάνος συνεπὴς εἰς τὴν ἐπαγγελίαν του, ἔκτιζε ἕνα νέον Παρθενῶνα. Ἵδρυσε τὴν «Νέαν Σκηνὴν» ποῦ ἀπετέλεσε τὸ φωτεινότερον σημεῖον καὶ τὸν κυριώτερον σταθμὸν μεταξὺ ὅλων τῶν κατὰ καιροὺς προσπαθειῶν πρὸς ἵδρυσιν θεάτρου, ποῦ δικαιωματικὰ νὰ φέρῃ τὸ βαρὺ ὄνομα «Ἑλληνικόν».

Ὅταν ὅμως ὁ Χρηστομάνος ἵδρυε τὴν «Νέα Σκηνή» του ἐκ τῆς ὁποίας ἐξεπορεύθησαν ὅλα τὰ ἐκλεκτὰ μέλη τοῦ σημερινοῦ θεάτρου ἦτο πλέον ὥριμος τὴν σκέψιν, εἶχε δὲ ἐκδηλώσῃ ἤδη μὲ τὰ ἔργα του τὶς ὡραιότητες τοῦ κόσμου, ποῦ ἐμπεριέκλειε ἡ ψυχή του. Πολὺ ἐν τούτοις ἀρνί, ὅταν ἀκόμη ἦτο φοιτητὴς στὴν Γερμανίαν, ὁπότε κανεὶς στὴν Ἑλλάδα δὲν ἐγνώριζε τὸ ὄνομά του καὶ τὴν ἀξίαν του, ἕνας Ἕλλην—πειὸς ἄλλος μποροῦσε νὰ ἦταν αὐτὸς παρὰ ὁ Βλάσης Γαβριηλίδης—ποὺ ἡ φωτεινότης καὶ ἡ ἀνωτερότης τοῦ μυαλοῦ του, τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ διαβλέπῃ καὶ νὰ διακρίνῃ εἰς ὅλας τὰς διευθύνσεις, τοὺς θησαυροὺς ποῦ ἦταν κρυμμένοι μέσα στὰ βάθη τῶν προνομούχων καὶ εὐγενικῶν ψυχῶν, δι' ἐπιστολῆς του πρὸς τὸν πατέρα τοῦ νεαροῦ τότε φοιτητοῦ, τὸν μακαρίτην Χρηστομάνον καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἐκάλεσε τὸν κατόπιν συγγραφέα τῆς «Βασιλίσσης Ἐλισσάβετ» νὰ ἐνισχύσῃ μὲ τὴν συνεργασίαν του τὸ ἐπιτελεῖον τῆς «Ἀκροπόλεως». Ὕστερα ἀπὸ λίγο καιρὸ ὁ Γαβριηλίδης ἐλάμβανε ἀπὸ τὴν Βιέννην, ὅπου διέμενε τότε ὁ Κώστας Χρηστομάνος, τὴν κάτωθι ἐπιστολήν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἡ μανία τοῦ Γαβριηλίδη ν' ἀποκόπτῃ μὲ τὴν θεώρατην ψαλλίδα του τὰ γραμματόσημα — χωρὶς ἐν τούτοις νὰ εἶνε καὶ συλλέκτης γραμματοσήμων — ἀπὸ τοὺς φακέλους, ἀπέκοψε καὶ μερικὰ σημεῖα τῆς ἐπιστολῆς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ ἔτος ποῦ ἐγράφη αὕτη.

***

Βιέννη 21 Μαρτίου

Σεβαστὲ φίλε Κύριε Γαβριηλίδη

Ὁ καλός μου πατὴρ μοῦ διεβίβασε τὴν ἐπιθυμίαν σας νὰ ἐπιστέλλω ἐντεῦθεν πρὸς τὴν «Ἀκρόπολιν» προσθέτει δὲ ὅτι ὁμοίαν ἐντολὴν ἀνέλαβον νὰ ἐκτελέσωσιν ὁ κ. Καραχάλιος ἐνταῦθα διὰ τὸ «Ἐμπρὸς» καὶ ὁ κ. Βῶκος δι' ὑμᾶς ἐν Βερολίνῳ.

Πᾶσα ἐπιθυμία σας ἔπρεπε νὰ μοὶ εἶνε(ἐδῶεἶνε κομμένες μερικὲς λέξεις) πῶς εἶνε τοιαύτη τοὐλάχιστον θεωρητικῶς, ὅσον ἀφορᾷ δηλ. τὴν ἠθικήν της βαρύτητα. Δυσιγχῶς ὅμως ἡ θεωρία ὑπὸ πρακτικὴν ἔποψιν μένει πάντοτε στατικά.

Ἔχω ἐν πρώτοις ἀπείρους ἀσχολίας. Ἔπειτα γνωρίζετε, ὅτι στερεῦμαι πολλῶν προσόντων δημοσιογράφου, κέκτημαι ὅμως κατὰ μείζονα λόγον τινὰ τῶν τοῦ συγγραφέως, διὸ καὶ ἔπαυσα μὲν νὰ γράφω ἐπιφυλλίδας ἂν καὶ ἐκλιπαροῦμαι ἐπὶ τούτῳ παρὰ τοῦ «Νέου Ἐλευθέρου Τύπου», συνέγραψα δὲ κατ' αὐτὰς δρᾶμα, τὸ ὁποῖον θὰ σᾶς στείλω, ἂν δὲν διεχιθῇ ἀπὸ σκηνῆς (ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει θὰ ἔλθετε βεβαίως νὰ τὸ θαυμάσετε,) καὶ περὶ οὗ κριτικός τις ἀπεφάνθη ὅτι εἶνε ἀντάξιον τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Ibsen *συνάμα.*

Ἐν τούτοις, κύριε, φίλτατε κ. Γαβριηλίδη, ὑπό τε τὸ ὑμέτερον καὶ τὸ τοῦ πατρός μου (ἐδῶ εἶνε κομμένες μερικὲς λέξεις) δηλῶ ὅτι εἶμαι πρόθυμος νὰ ἀναλάβω ἐντολὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν τοῦ κ. Βῶκου ἐν Βερολίνῳ καὶ ἐλπίζω ὅτι θὰ μοὶ δοθῇ οὕτως εὐκαιρία ν'ἀποδείξω ἐμπράκτως τὴν εἰς ὑμᾶς εὐγνωμοσύνην καὶ ἀπεριόριστον ἐκτίμησίν μου. Ὑμέτερος

***

Κωνστ. Χρηστομάνος

Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Χρηστομάνου πρὸς τὸν Γαβριηλίδην ἔχει κατὰ τοῦτο ἐξαιρετικὴν σημασίαν. Ὅτι ἀπ' αὐτὴν μανθάνομεν ὅτι τὰ «Τοῖα Φιλιὰ» δὲν' εἶνε τὸ πρῶτο θεατρικὸν ἔργον τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς «Νέας Σκηνῆς» καὶ συγγραφέως τῆς «Κερένιας Κούκλας» καὶ ὅτι ἡ ἀγάπη του εἰς τὸ θέατρον δὲν ἐξεδηλώθη ὀψίμως, ὅταν πλέον ὡραῖος νοσταλγὸς τοῦ Ἀττικοῦ ἡλίου, ἐπανῆλθε εἰς τὴν πατρίδα του, γιὰ νὰ ὀνειρευθῇ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ καὶ πραγματοποιήσῃ «τὴν ἀναγέννησιν τῆς δραματικῆς ποιήσεως καὶ τῆς σκηνικῆς τέχνης ἐν Ἑλλάδι».

Θ. Ν. Συναδινὸς

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΣΜΟΥ

Τώρα ποὺ ἐγὼ γιὰ μακρυνὸ
πικρὸ ταξεῖδι ξεκινῶ
δὲ θέλω τὰ ματάκια σου τὸ δάκρυ νὰ θολώσει.
Κοίτα νὰ φέγγουν λαμπερὰ
καθὼς τὶς ὧρες ποὺ ἡ χαρὰ
βουβοὺς καὶ ποθοπλάνταχτους σφιχτὰ μᾶς εἶχε ἑνώσει.

Μέσ' στὸ σκοτάδι τὸ φριχτὸ
τῆς ἐρημιᾶς μου ὀνειρευτὸ
ἀστέρι θὰ φεγγοβολάει κείνη ἡ γλυκειὰ ματιά σου
κι' ὅταν σκληρὰ μὲ τυραγνᾷ
ἡ μοναξιὰ θὰ μὲ πλανᾷ
τὸ φέγγος τους καὶ θὰ θαρρῶ πὼς βρίσκουμαι κοντά σου.

Κι' ἂν καμμιὰ μέρα ξαφνικὰ
νοιώσεις ὁ χρόνος πὼς νικᾷ
τὸν ἔρωτά μου κι' ἄλλονε πὼς κλείνεις μέσ'στὰ στήθεια,
νὰ μὴ ντραπεῖς, μὴ φοβηθεῖς,
πάρε χαρτὶ καὶ γράψε εὐθὺς
μὲ δυό σου λόγια μοναχὰ τὴ φαρμακεύτρα ἀλήθεια.

Κ' ἔτσι ποτὲ δὲ θὰ βρεθῶ
μπροστὰ στὸν πόνο : θὰ χαθῶ
γιὰ πάντα πρὶν ἀλλοιώτικη ἡ μχτιά μου σ'ἀντικρύσει.
Κι' ὅταν σκληρὰ μὲ τυραγνᾷ
ὁ σπαραγμός, θὰ μὲ πλανᾷ
τό φέγγος τῶν ματιῶνε σου ποὺ θᾶχω ἐντός μου κλείσει.

Σπῦρος Παναγιωτόπουλος

ΣΤΟ ΘΑΝΑΤΟ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΜΟΥ ΝΑΘΑΛΙΑΣ

Τώρα, πάνθιζ' ἡ κυκλαμιὰ καὶ κάθε σπόρο πῶχει
Κουφὸ κρεββάτι μὲς 'ς τὴ γῆ ξυπνᾷ τὸ πρωτοβρόχι,
Ποῦ πρὶν ἀρχίσουν ἡ χιονιαίς, ἡ πάχνη, τ' ἀγριοκαῦρι,
Ξεγελασμένα τὰ κλαριὰ μὲ τὴ ζωτερὴ γλυκάδα
Πολόγυρά του φεύγοντας σκιρτᾷ τὸ καλοκαῖρι
Στολίζονται μὲ μυρωδιαίς, μ' ἀνθοὺς, μὲ πρασινάδα—
Τώρα, παιδί μου ἐξλέψεις τὸ στεῖρο τὸ σκοτάδι
Τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν ἐρημιά, τὸν ἄδη !

Μοσχοβολᾷ ἡ ἀλιφάσκιά, μικρή μου Ναθαλοῦλα,
Τὰ ρείκη,ᾷ δάφναις, ᾷ μυρτιαὶς ποτίζονται δροσοῦλα
Καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυροῦν μὲ τὴν ἀνάπνοή τους.
'Σ τὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου σὰ ζωντανὰ λουλούδια
Οἱ καλογιάννοι χαίρονται. Μὲ τὴ γλυκεῖ φωνή τους
'Σ τὸ βάτο π' ἀκουρμένεται λαλοῦν τὰ στεφανούδια
Τὰ βάσανα τῆς ξενιτιᾶς... Καὶ σὺ 'ς τὸ γέροντά σου
Στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα, τὰ νεκρολίβανά σου ;

. . . . . .

'Σ τὸν πολυτάραχο γιαλὸ τοῦ κόσμου μιὰν ἡμέρα
Λιβάτης ἀνυπόμονος περνᾷ σὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημά του ἐφάνηκε στὸν ἄμμο μιὰν αὐγή.
Ἄγριο τὸ κῦμα πέρασε τὴ νύχτα καὶ τὸ ἀβεῖ...

† Ἀριστ. Βελλωρίτης

ΛΥΠΗ ΚΙ' ΕΛΠΙΔΑ

Στὸ στρῶμ' ἀπάνω παραδέρνει
Τοῦ γέρου τἄρρωστο κουφάρι·
Ἔρχετ' ὁ Ὕπνος καὶ τὸν παίρνει
Πρὶν ἔρθῃ ὁ Χάρος νὰ τὸν πάρῃ.

Γυναῖκα ὁλόρθη παραπέρα
Μιὰ τὸ παιδί της ἀντικρύζει
Καὶ μιὰ τὸ γέρο της πατέρα :

Καὶ δίπλα, σὲ μικρὸ κλινάρι,
Ἀφρόπλαστο παιδάκι γέρνει·
Τοῦ ὕπνου τὸ κοιμίζει ἡ χάρι
Καὶ 'ς ὄνειρο γλυκὸ τὸ φέρνει.

Λύπη κ' ἐλπίδα πλαΐ πλαΐ—
Βλέπει τὸν ἕνα καὶ δακρύζει,
Κυττάζει τἄλλο καὶ γελάει.

Γεώργ. Δροσίνης